

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA „LIBERALIZM EKONOMICZNY A TRANSFORMACJA GOSPODARCZA”

Poznań, 22 września 2011 r.

W dniu 22 września 2011 r. w Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu (UEP) odbyła się konferencja naukowa pt. „Liberalizm ekonomiczny a transformacja gospodarcza”. Konferencję zorganizowały Katedra Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową UEP oraz Oddział Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Poznaniu, a honorowy patronat nad nią objął Rektor UEP prof. dr hab. Marian Gorynia. Tematyka konferencji odwoływała się przy tym do monografii *Liberalne przesłanki transformacji gospodarczej w Polsce* pod redakcją W. Jarmołowicza i K. Szarzec (PWE, Warszawa 2011). Jej współautorami – obok wskazanych już redaktorów – są także: A. Baszyński, Z. Drozdowicz, S. Kańduła, A. Kukułka, D. Piątek i B. Woźniak-Jęchorek. Na konferencję przygotowano 12 referatów, które – obok bezpośredniej prezentacji – zostały też wcześniej udostępnione wszystkim uczestnikom konferencji w postaci zbioru tez (ze słowem wstępnym prof. dr. hab. Wacława Jarmołowicza). Organizatorzy podzielili konferencję na trzy sesje, podczas których prelegenci wygłosili swoje referaty.

O podzielenie się spostrzeżeniami na temat znaczenia liberalizmu i jego wpływu na transformację gospodarczą poproszeni zostali wybitni naukowcy specjalizujący się w tej problematyce. Wywodzą się oni zarazem z wiodących ośrodków akademickich w Polsce, między innymi z Szkoły Głównej Handlowej, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach oraz Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. W dyskusję włączyli się także uczestnicy przybyli z innych ośrodków naukowych Polski.

W konferencji – jako referenci – wzięli udział: profesorowie Maciej Bałtowski, Zbigniew Drozdowicz, Waldemar Frąckowiak, Wacław Jarmołowicz, Danuta Kopycińska, Tadeusz Kowalski, Elżbieta Mączyńska i Maciej Miszewski oraz doktorzy Adam Baszyński, Michał Czwarno, Mikołaj Handschke, Dawid Piątek, Katarzyna Szarzec i Sławomir Sztajer.

Problematyka konferencji, jako poświęcona liberalizmowi w teorii ekonomii i jego oddziaływaniu na transformację gospodarczą, koncentrowała wokół trzech zasadniczych zagadnień: 1) rekonstrukcji teoretycznych podstaw i rozwinięć dotyczących liberalizmu i jego percepcji w polskiej myśli ekonomicznej i społecznej, 2) relacji między liberalizmem, globalizacją a polityką ustrojową, 3) studiów przypadków związanych z rzeczywistością transformacji gospodarczej. Autorzy referatów starali się przede wszystkim odpowiedzieć na kluczowe pytania dotyczące współczesnych interpretacji idei liberalizmu ekonomicznego oraz ich implikacji znajdujących swoje konkretne egzemplifikacje i rozwiązania ekonomiczne w transformujących się gospodarkach, a zwłaszcza w Polsce.

Jak wielokrotnie w trakcie konferencji podkreślano, idee liberalne wywierały – i wywierają nadal – znaczący wpływ na teorię i praktykę gospodarowania w Polsce. W referacie Z. Drozdowicza (oraz w wystąpieniu S. Sztajera) przedstawiono między innymi tradycje liberalizmu w Polsce i przeanalizowano historyczny rozwój idei liberalnych w naszym kraju. Zwrócono też uwagę na polskie historyczne i „antyliberalne” dziedzictwo kulturowe oraz na najnowsze problemy i tendencje liberalnego podejścia do rozwoju społecznego i gospodarczego. Z kolei Waldemar Frąckowiak, w nadesłanym na konferencję referacie, zwrócił uwagę na to, że mimo braku zaplecza liberalnego elektoratu wyborczego, program transformacji gospodarczej w Polsce w 1990 r. oparto na fundamentach liberalnej ekonomii, czyli wolności jednostki i wolności gospodarczej, prywatnej własności i jej ochronie, konkurencji wyrastającej z mechanizmu rynkowej koordynacji cen i alokacji zasobów oraz pomocniczości państwa. Tym samym w pełni uzasadniona – jego zdaniem – wydaje się teza o liberalnym charakterze transformacji, dominującym przynajmniej w jej początkowej fazie. Jednocześnie jednak, pomimo 20 lat transformacji, ustroju gospodarczego wykazuje nadal nie tylko liczne słabości, lecz także brak jednoznacznej podstawy doktrynalnej.

Problematykę ustrojową podjęła w szczególności E. Mączyńska. Zwróciła ona uwagę na to, że nie należy poprzestawać na poszukiwaniu optymalnego – w obecnych warunkach – modelu ustroju gospodarczego. Finansowy kryzys globalny wyekspozował bowiem zagrożenia związane z postępującą gwałtownie finansyzacją gospodarki. Paradoksalnie, mimo że finanse to krwiobieg gospodarki,

w praktyce dochodzi do dychotomii interesów sektora finansowego i realnego. Wywołane kryzysem finansowym globalne problemy makroekonomiczne powodują też, że coraz częściej wskazuje się na to, iż ustroj powinien być jednak „garniturem szytym na miarę”. Ponadto z coraz większą przychylnością spotyka się idea ordoliberalna i model społecznej gospodarki rynkowej jako przeciwwaga dla neoliberalizmu.

M. Miszewski zwrócił uwagę na konieczność dokonania ponownego, istotnego przewartościowania celów polityki gospodarczej. Jego zdaniem, polityka zorientowana na maksymalizację wskaźników produkcji materialnej, a nawet tylko na maksymalizację mierzalnych aspektów dobrobytu, grozi zabrnięciem w ślepą uliczkę rozwoju cywilizacyjnego. Alternatywę stanowi tu bowiem polityka rozbudzania także potrzeb niematerialnych, harmonizacja struktury spożycia, lansowanie haseł umiarkowanej konsumpcji. Nawiązując do wcześniejszych rozważań dotyczących kwestii ustrojowych, referent stwierdził ponadto, że gospodarka realizująca model społecznej gospodarki rynkowej (i działająca zgodnie z zasadami ordoliberalizmu) nie może być zarazem traktowana jako gospodarka nadmiarów i niedostatków, ale powinna być postrzegana jako model bardziej normatywny.

Także w wystąpieniu T. Kowalskiego pojawiło się spostrzeżenie, że należy zdefiniować politykę gospodarczą. W swoim wystąpieniu prelegent między innymi podkreślił, że liberalizacja i globalizacja zredukowały faktyczny obszar oddziaływania państw narodowych na procesy gospodarcze i zwiększyły współzależność gospodarek. W świetle kryzysu finansowego lat 2008-2009, wyraźna stała się rosnąca skala współzależności oraz konieczność ponownego zdefiniowania roli rządów i banków centralnych, a także kwestii globalnych rozwiązań w zakresie przepływu kapitału i architektury stabilności finansowej.

Interesującymi elementami konferencji były prezentacje studiów przypadków związanych z wybranymi aspektami rzeczywistości społeczno-gospodarczej w Polsce i na świecie. M. Bałtowski przedstawił pogłębioną analizę struktury własnościowej i pochodzenia kapitału największych polskich przedsiębiorstw. Wyodrębnił przedsiębiorstwa z dominującym udziałem kapitału państwowego, bądź z dominującym udziałem kapitału prywatnego. Na tej podstawie określił faktyczną strukturę własnościową gospodarki jako całości, a także (zróżnicowane) branżowe struktury własnościowe. Z kolei D. Kopycińska w swoich rozważaniach podjęła kwestie wpływu liberalizacji globalnego rynku pracy na migracje zarobkowe Polaków. Zwróciła też uwagę na to, że emigracja zarobkowa przynosi zarówno pozytywne, jak i negatywne efekty zarówno dla bezpośrednio zainteresowanych, jak i w skali makroekonomicznej. Główne zagrożenia makroekonomiczne zaś są – jej zdaniem – związane przede wszystkim z występowaniem zjawiska *brain waste*, powodującego wyjazd z kraju ludzi młodych, aktywnych zawodowo i wykwalifikowanych. Ubytek kapitału ludzkiego z tego powodu w gospodarce polskiej jest istotny, a ujemne skutki tych zjawisk mogą być długofalowe. Jedną z głównych przyczyn emigracji – choć nie wyłączną – jest wysokie i utrzymujące się bezrobocie.

Bezpośrednio problemy bezrobocia uwypuklił w swoim wystąpieniu W. Jarmołowicz, który stwierdził między innymi, że zachodzący w Polsce proces transformacji gospodarki wymagał już na samym początku wprowadzenia nowej polityki gospodarczej, w tym zwłaszcza na rynku pracy. Radykalny sposób wprowadzania zmian skutkował przy tym pojawieniem się kosztów społecznych w postaci bezrobocia, ale też korzystnych efektów związanych z racjonalizacją zatrudnienia i wzrostem wydajności pracy. Ponadto w odniesieniu do rynku pracy inicjowanie i upowszechnianie liberalizmu gospodarczego wiązało się zwłaszcza z liberalizacją zasad zatrudniania i wynagradzania pracowników, z nowymi formami organizowania się i działania związków pracodawców i pracowników, likwidowaniem starych i kreowaniem nowych instytucji działających na rynku pracy. W. Jarmołowicz swoje wystąpienie zakończył stwierdzeniem, że politykę gospodarczą i społeczna państwa należałoby uznać za bliższą – mimo wszystko – tradycjom socjaldemokratycznym i ordoliberalnym aniżeli liberalnym (*sensu stricto*).

Przekształcenia w polskim sektorze bankowym były z kolei przedmiotem referatu A. Baszyńskiego. Zwrócił on uwagę na powiększenie zakresu wolności gospodarczej w sektorze bankowym po 1989 r.; ponadto zmiany nie ograniczały się wyłącznie do banków komercyjnych, ale objęły również banki spółdzielcze.

Referaty M. Czwarno, M. Handschke oraz D. Piątka i K. Szarzec poświęcone zostały porównaniom międzynarodowym. M. Czwarno przedstawił rolę liberalizmu w polityce gospodarczej Stanów Zjednoczonych w okresie prezydentury R. Reagana oraz Wielkiej Brytanii, gdy premierem była M. Thatcher. M. Handschke w swoim wystąpieniu dokonał porównania transformacji ustrojowej Polski i Chile. Najważniejszym wnioskiem wypływającym z jego analizy było stwierdzenie, że

doświadczenie obu tych państw są podobne pod względem metod i wyników transformacji. W referacie D. Piątka i K. Szarzec uwaga została skupiona na doświadczeniach krajów Europy Środkowo-Wschodniej i byłego ZSRR. Autorzy przedstawili postępy w dziedzinie stabilizacji, liberalizacji oraz prywatyzacji. Zwrócili uwagę na znaczącą poprawę pozycji rozwojowej Polski w skali całej grupy krajów.

Konferencję zakończyła ożywiona i długa dyskusja nad wpływem koncepcji i działań liberalnych na kształtowanie się gospodarki rynkowej w Polsce w ciągu minionych lat. Jak zauważył W. Jarmołowicz w podsumowaniu konferencji, liberalizm ekonomiczny – choć nie wolny od ograniczeń – przyczynił się, i to w znacznym stopniu, nie tylko do obrania w Polsce radykalnej drogi transformacji, ale też do nadania istotnego kierunku w zachodzących nadal przemianach społecznych i gospodarczych. Z jednej strony – przyczyniło się to do sukcesu przemian ekonomicznych, z drugiej jednak – powodowało powstanie znacznych kosztów społecznych.

Organizatorzy i uczestnicy konferencji wyrazili w dyskusji i swoich wystąpieniach przekonanie, że wymiana poglądów oraz wypływające z niej wnioski przyczyniły się do lepszego zrozumienia wpływu idei liberalnych jako „opcji” konkurującej z innymi (tj. socjaldemokratycznymi i instytucjonalnymi) na koncepcje, strategię, przebieg i wyniki transformacji, w tym przede wszystkim w Polsce. Trwałym efektem konferencji ma być ponadto publikacja oparta na wystąpieniach i referatach nadesłanych na konferencję, jak też uwzględniająca inne jeszcze opracowania związane z problematyką liberalizmu ekonomicznego i transformacji gospodarczej.

Wacław Jarmołowicz, Dawid Piątek

„GAZ ŁUPKOWY – SZANSA CZY ZAGROŻENIE?”

Konferencja naukowa na Wydziale Prawa i Administracji UAM

Poznań, 17 listopada 2011 r.

W dobie postępującego rozwoju technologicznego w obszarze poszukiwania oraz wydobywania gazu łupkowego bardzo ważną rolę odgrywa odpowiednia legislacja, służąca zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrony środowiska, w szczególności ochrony wód gruntowych i podziemnych. Konferencję na temat regulacji prawnych w zakresie poszukiwania oraz wydobywania gazu łupkowego przyświecała idea spojrzenia na tę problematykę także z perspektywy geologicznej. Dlatego wśród uczestników konferencji znaleźli się przedstawiciele obu dyscyplin nauki, a także przedstawiciele instytucji państwowych, których zadania i kompetencje wiążą się ściśle z procesami poszukiwania oraz wydobywania gazu łupkowego. Ciężar organizacyjny całego przedsięwzięcia wzięły na siebie studenckie koła naukowe: Koło Naukowe Geologów z Instytutu Geologii UAM oraz Koło Naukowe Prawa Energetycznego i Regulacji Sektorowej z Wydziału Prawa i Administracji UAM.

Prof. dr hab. Józef Górski, Dyrektor Instytutu Geologii na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, wygłosił referat, któremu towarzyszyła prezentacja multimedialna. Profesor Górski omówił geologiczne uwarunkowania poszukiwania i wydobywania gazu łupkowego oraz najważniejsze kwestie związane z wpływem tych procesów na środowisko. Uzupełnieniem tej prezentacji był referat dra Rafała Ratajczaka (Instytut Geologii UAM), poświęcony strukturze skał łupkowych. Krótkie komunikaty pozostałych prelegentów poprzedziły merytoryczną dyskusję, której moderatorem był dr Piotr Lissoń (Wydział Prawa i Administracji UAM), szukano zbieżnych problemów, jakie stoją obecnie przed nauką prawa i przed geologią, a których rozwiązaniu mają służyć nowe przepisy prawne, w szczególności nowa ustawa Prawo geologiczne i górnicze. W tej części konferencji bardzo wyraźnie zaznaczyły się praktyczne doświadczenia poszczególnych prelegentów.

Dr Michał Żywiecki (Wydział Geologii Uniwersytetu Warszawskiego), na przykładzie doświadczeń firmy Julifield LLC Exploration & Production, przybliżył uwarunkowania poszukiwania i eksploatacji złóż gazu łupkowego na terenie Stanów Zjednoczonych. Mec. Piotr Spaczyński, radca prawny z bogatym doświadczeniem w zakresie obsługi przedsiębiorstw sektora gazowego, omówił zagadnienia prawne związane z procedurą uzyskiwania koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż gazu łupkowego oraz prawa użytkowania górniczego, opłat koncesyjnych oraz polityki państwa